

bøndergods til selveje 1794–1804. Holger Rasmussen: Vindmøllerne på Harboøre. Lars Rumar: Markegang-sättningen i Norrbotten 1810–1850. Erik Helmer Pedersen: Landbrugskrisen 1818–1828. Et forsøg på en nuancering. Erik Stig Jørgensen: Hove-risopørgsmålet i og omkring stænder-forsamlingen i Roskilde 1835–36. Claus Bjørn: Omkring andelsmejeri-bevægelsens tilblivelse. Sigurd Jensen: Erhvervsudvalgets krise i vinteren 1940–41.

Festskriftet udmærker sig på flere måder, dels ved sit homogene præg, dels ved sin spændvidde i tid – det er ikke mindst værdifuldt at blive ført så langt frem som til besættelsestiden – og endelig ved afhandlingernes lødighed. Flere af bidragene kan anskues såvel under en specifik lokal som en mere almen eller typisk historisk synsvinkel.

Den store bog er udstyret med behørlige registre og med en udførlig liste over Skrubbeltrangs store forfatterskab, rækkende fra 1923 til 1940, hvor de landbovidenskabelige afhandlinger selvfølgelig giver tyngden – med disputatsen om husmand og inderste fra 1940 i centrum – men hvor samtidig alsidigheden røber, at Skrubbeltrang aldrig har fornægtet sin ungdoms tilknytning til højskolen. Om at følge med tiden, hedder en lille artikel fra 1933.

Fridlev Skrubbeltrang kaldes i forordet for dansk landbohistories højt fortjente førstemand, og med god ret. Med 70-års grænsen in mente kan man vanskeligt tilbageholde en undren over, at der i et land som Danmark aldrig er blevet plads for et professorat i landbohistorie. Man ville i hvert fald indtil 1970 ikke have savnet en i alle henseender værdig kandidat til embedet.

Paul G. Ørberg

P. V. Glob: Højfolket. Bronzealderens Mennesker bevaret i 3000 År. (Gyldendal, 1970). 148 s.

De berømte egekistegrave fra den ældre bronzealder, der har givet forskningen et vigtigt materiale, har forlængst fået en alsidig behandling og vil sikkert også i fremtiden blive genstand for nye undersøgelser. I denne bog har rigsantikvaren vist sin opfattelse af denne mærkelige tid i vor forhistorie, dels ved en skildring af gravene og deres indhold, dels ved i tilslutning hertil at give en oversigt over tidens religion, da den omhyggelige gravlæggelse synes at vise en tro på et liv efter døden, hvad man så end vil forstå ved dette i sig selv lidt ubestemte udtryk.

P. V. Glob hører til blandt de få videnskabsmænd, der både behersker sit eget fag og ejer kunstens nådegave, hans skildring af sammensmeltningen af dansk natur og fortidens kultur læses med ublandet glæde. Således skal fortiden skildres, fordi dens spor i nutiden smelter sammen med naturen, og læseren føler, at disse 3000-årige minder kommer ham ved. Det er svært at afgøre, om billederne eller teksten er de bedste, de passer fortrinligt indbyrdes.

En bog af denne art kan dog ikke undgå at rejse andre problemer. Så længe arkæologien arbejder med fund og de materielle genstande, kan den nå vidt. Eksempelvis er P. V. Glob's rekonstruktion af opstillingen af fundet fra Fårdal mere overbevisende end det forsøg, G. Rosenberg foretog i Danske Studier 1929 (ikke nævnt i P. V. Glob's litteraturliste), men selv om man anerkender dette fremskridt, er man ikke meget videre. Man er nået den ydre form nærmere, men kernen er stadig ukendt, og vi ved ikke, hvilke forestillinger og følelser,

man forbandt med gudinden og hendes epiphani. Af P. V. Globs fremstilling fremgår det, at han anser bronzealderens toneangivende folk for indoeuropæere, men det bliver svært at forklare, hvorfor germanerne som de eneste af denne sprogæt gjorde solen, de dyrkede, til hunkøn, mens den alle andre steder var mandlig, og hvorfor månen på samme måde fik modsat køn. Guder forandrer ikke køn, uden der findes en virkelig grund. Tvivlsom er vel også Gutorm Gjessings teori om, at manglebrættets hesteformede håndtag skal have religiøse traditioner tilbage til så fjern en tid. Den folkelige kunsts motiver lader sig nok forklare uden at ulejlige bronzealderen.

Skarpsindig og tiltalende er hypotesen om, at der i løbet af bronzealderen er trængt nye gudinder ind, at der er sket en åndelig vækkelse, som man nu vil kalde det, men vi kender ikke disse gudinders navne og ved ikke, om deres dyrkelse er udtryk for en inderliggørelse af menneskets holdning over for de ulykker, naturen og andre mennesker bragte over dem. Man har nu for længst opgivet tanken om, at helleristningerne er en pictografi, som skulle fortælle om en eller anden begivenhed. De står sandsynligvis i forbindelse med det kultiske, men der kommer næppe en Champollion, der kan afsløre gåderne. Også egekistegravene rejser nye spørgsmål, da det dog er rimeligt at tro, at det ikke blot var de rige slægter, der skulle fortsætte deres liv efter døden, men at også jævne mennesker gjorde sig deres tanker om tilværelsen, selv om deres nordiske Hades var udstyret mindre komfortabelt.

Det er ingen dårlig bog, der tvinger læseren til at tænke videre over

de antydninger, den fremsætter. Derfor må Højfolket anbefales.

Helge Søgaard

Sankt Knud Lavard. Catholica nr. 2-3, 27. årg. 1970. (Arne Frost-Hansens forlag), 186 s.

»Under hensyn til, at der ikke fra nyere tid foreligger en fyldestgørende samlet fremstilling af hans liv og betydning« har redaktionen af *Catholica* ønsket at fejre 800-året for Knud Lavards skrinlæggelse ved at udsende et dobbeltnummer om »Knud Lavard, denne fængslende og inspirerende skikkelse i vort lands og vor kirkes historie – inspirerende ikke mindst i en tid, da Danmark antagelig står over for at indtræde i et større europæisk fællesskab, med de krav også i åndelig henseende, som dette vil medføre.«

Katolikernes mening med at sende dette skrift til anmeldelse også i et videnskabeligt tidsskrift kan vel kun være, at de ønsker det vurderet ikke blot som religiøst, men også som videnskabeligt arbejde. Nutidige danske katolikkers holdning til Knud Lavard fremgår allerede af ovenstående citat fra indledningen til det foreliggende hæfte, som i øvrigt rummer 9 afhandlinger af fremtrædende katolikker. Undertegnede anmelder plæderede i 1967 i en artikel i nærværende tidsskrift for at opfatte Knud Lavard som lidet værdig til rollen som national/religiøs helteskikkelse. Da dette beskedne bidrag lades ganske ude af betragtning i festskriftet, også i arkivar J. Nybo Rasmussens gennemgang af Knud Lavardforskningen, er undertegnede for så vidt ikke den rette anmelder, da kritik kunne opfattes som et produkt af